

Slovenski dom

Štev. 222.

V Ljubljani, v sredo, 30. septembra 1942-XX

Leto VII.

Izključna pooblaščenka za oglaševanje italijanskega in tujega
izvora: Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano.Uredništvo in uprava: Kopitarjeva 6, Ljubljana.
Redazione, Amministrazione: Kopitarjeva 6, Lubiana.Concessionaria esclusiva per la pubblicità di provenienza Italiana
ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano.

Vojno poročilo št. 855

Živahen topniški ogenj na egiptovskem bojišču

Letalski napad na El Hamman

Italijansko uradno vojno poročilo št. 855 pravi:

Na egiptovskem bojišču je bil topniški ogenj posebej živahen na severnem predelu.

Naša napadalna letala so v dolgem nočnem nastopu bombardirala in s strojnimi obsejalci postajala El Hamman.

Nasprotnik je znova poletel na Tobruk. Med poletom je v plamenih treščilo na tla eno letalo, ki ga je zadela trdnjavska obramba.

Nemško napredovanje v kavkaških gorskih predelih

Hitlerjev glavni stan, 30. sept. Nemško vrhovno poveljstvo je včeraj objavilo tole uradno vojno poročilo:

Na Kavkazu in južno od Tereka so nemške čete zavzele nove, močno opremljene in srdito branjene postojanke, potem ko so premagale hribovito, nepretrgno in z gozdovi poraslo ozemlje. Nemško letalstvo je bombardiralo pristaniške predele v Tuapseju ter na Črnem morju poškodovalo dve ladji srednje velikosti.

V boju za Stalingrad se je napadajočim nemškim četam včeraj posrečilo vdreti tudi v severni mestni del. Sovjeti so zaman nadaljevali z razbremenilnimi napadi s severa.

Na bojišču ob Donu so madžarske čete opravile zmagovit krajevni napad. Slabotni so-

vjetski napadi na srednjem odseku so bili zavrnjeni.

Na severnem odseku vzhodnega bojišča so letala in čete napadle ter razdejale številne sovjetske postojanke in Rusom prizadejale zelo krvave izgube.

Krajevni sovjetski napadi so spodleteli. V pretekli noči so bili bombardirani mestni in pristaniški predeli v Arhangelsku. Izbruhnilo so obširni požari.

Lahka nemška bojna letala so podnevi v nizkem letu napadla in z bombami zadela vojaško važne naprave po raznih krajih v jugovzhodni Angliji.

Vzhodno od Great Yarmoutha so nemški bombniki hudo poškodovali tovorno ladjo.

Zmagoviti boj nemških oddelkov s težavnim ozemljem in sovjetskimi obrambnimi sestavi

Berlin, 30. septembra. s. V berlinskih vojaških krogih pripominjajo, da se morajo nemške in zavezniške čete, ki se tolčejo na Kavkazu, bojevati ne samo proti srditemu sovjetskemu odporu, marveč morajo premagovati tudi nahušne ovire v hriboviti pokrajini. Boljševiki so izkoristili težavno ozemlje, da bi okrepili svoje obrambne črte. V zadnjih bojih so nemške in zavezniške čete naletele na prave in kar se da močno utrjene obrambne sestave ter strateške postojanke v gorah, kjer se Sovjeti vztrajno branijo in dobivajo stalne nove okrepitve. Navzlic vsemu temu so pehotni in pionirski oddelki nadaljevali napade, čeprav so bili brez podpore težkega orožja, ki bi se le s težavo dalo spraviti na take višine. Nemške čete so torej opravile novo, zelo hudo skušnjo, a so jo sijajno premagale.

V Berlinu poudarjajo, da je osvojitve 74 sovjetskih postojank, ki jo je naznanilo uradno vojno poročilo 28. septembra, zgovoren dokaz, kako strahotna je boljševiška obrambna sila na tem kavkaškem odseku, hkrati pa tudi priča o odličnem napadalnem duhu nemške pehote. Boljševiki so na tem odseku imeli v rokah nekaj višinskih postojank ter so lahko nudili kar moč zagrozen odpor, toda po zaslugi in goreči vplemi majhnega junaškega oddelka gorskih lovcev, ki se mu je pridružila skupina pehote, so Rusi kmalu bili ob vse prednosti, tako da je bila pot znova prosta za nadaljnje napredovanje. Tudi po najvišjih vzpetinah kavkaških prelazov so nemške gorske čete osvojile nova ozemlja. Nemško topništvo je v teh bojih obstreljevalo in razbilo mnogo boljševiških topniških postojank.

V pristojnih vojaških krogih se je vrh tega izvedelo, da je nemška pehota pri Tuapseju izvajala več višinskih postojank ter neko indu-

Romunsko-bolgarski odnosi

Solija, 30. sept. s. V članku, ki ga je napisal za list »Dobruža«, je predsednik bolgarske vlade in zunanji minister Filov obravnaval romunsko-bolgarske odnose. Poudaril je, da sta k upostavitvi prijateljskih odnosov med obema državama mnogo pripomogli Nemci in Italija, ki sta podprli prizadevanja za sklenitev sporazuma v Kraljevi. Plemeniti nastop obeh sil na Balkanu, končuje Filov, je velikega zgodovinskega pomena.

964 : 77

Berlin, 30. sept. s. Z vojaškega vira poročajo, da je bilo v času od 15. do 28. septembra uničenih na vzhodnem bojišču 964 sovjetskih letal. Lovci so v letalskih spopadih zbili 816 letal, kopensko in mornariško profiletalno topništvo 131, 17 letal pa je bilo uničenih na tleh. V istem razdobju je nemško letalstvo izgubilo 77 letal. Predvčerajšnjim je nemško letalstvo zbil v celem 50 letal, štiri pa uničilo profiletalno topništvo.

Novi madžarski vojni minister o svojih nalogah

Budimpešta, 30. septembra. s. Novi vojni minister general Viljem Nagy je izjavil zastopnikom tiska, da je njegova poglavitna naloga oskrbeti madžarsko vojsko z vsem potrebnim. Madžarski vojski na bojišču izpolnjujejo z navdušenjem in junaštvom svojo dolžnost v obrambi domovine in za zmagovalne evropske omike.

Tudi državni podtajnik v pravosodnem ministertvu Bonczoss, ki je govoril kmetom ob izročanju novih hiš kolonistom v Szentesu, je zatrdil, da bo država že znala napeti vse sile in prevzeti vse žrtve, da bo zagotovila bojujočim se četam vse, kar potrebujejo. Madžarskim vojakom, ki se z rano ob rami z italijanskimi in nemškimi četami bojujejo z boljševizmom, je treba dati točno zagotovilo, da je vsa država strnjena okrog njih v neomajni skupnosti in v popolnem redu.

Duce na sestanku Italijanske družbe za napredek ved

Najti in raziskovati vse, kar se da najti in raziskati, da se čim bolj pospeši in naredi čim bolj zmagovita naša zmag

Rim, 30. septembra. s. Duce se je včeraj popoldne udeležil zasedanja na 41. zborovanju Italijanske družbe za napredek ved.

Slovesno vojno zborovanje italijanske misli, sklicano v materinski Rim za dvajsetletnico vlade, ni mogel dobiti večjega posvetila kakor pa to visoko navzočnost.

Duce je v vseučiliško mesto prišel ob 16.15. Sprejeli so ga minister za vzgojo Bottai, predsednik družbe D'Amelio, rektor de Franciscis ter glavni tajnik Silla. V obsežni dvorani filozofske fakultete so bili navzoči člani vlade in vodstva stranke, člani italijanske akademije ter številni zastopniki

italijanskih vseučiliških in znanstvenih zavodov. Od oboroženih sil so bili navzoči načelnik glavnega stana maršal Cavallero ter zastopniki poglavitnih tehničnih panog.

Podtajnik stranke Ravasio je zapovedal pozdrav Duceju, ki je vzbudil dolgo in kar se da goreče vzklikanje. Nato je senator D'Amelio izrekel Duceju globoko zahvalo za previsoko čast, ki jo je izvolil izkazati Družbi za napredek ved. Omenil je, da je Duce že dolga leta član Družbe.

Zatem je vstal Duce ter med novimi manifestacijami spregovoril:

»Moja navzočnost na tem vašem zborovanju, o tovariši, vam hoče dokazati, s kakšnim živim zanimanjem in s kako globoko simpatijo sem spremljal in spremljam delovanje Italijanske družbe za napredek ved. Ta simpatija izvira iz nič manj globokega prepričanja, da je naša družba, porojena v zarji Preroda, bila, je in bo zvesta svojemu programu, ki določa pobudo, vzporejanje, pospeševanje ter izpolnjevanje napredka v italijanskih vedah na vseh področjih, od tistega, ki ga bom zaradi razumevanja imenoval fizičnega pa do moralnega. Pomembno je dejstvo, da vaše zborovanje sproti s prvo dvajsetletnico fašistične vladavine. Hočem razlagati ta dogodek kot vaše priznanje za načrtna prizadevanja, ki jih je vlada storila za napredek italijanske znanosti ter italijanskih znanstvenikov. (Zelo živo in dolgo odobravanje.) Toda važnejše je dejstvo, da zborovanje poteka v tej vojni, ki zaposlje vsa sredstva in vse ljudi za zmago. In jaz računam na delo italijanskih znanstvenikov ne samo v smislu, ki bi ga označil za količinskega, temveč tudi v učinkovitejšem smislu, ki bi ga označil za kakovostnega. Najti in raziskovati vse, kar se da najti in raziskati, da se čim bolj pospeši in naredi čim bolj zmagovita naša zmag, to je naročilo, ki ga dajem mojem italijanski znanosti. In zdaj lahko začnete z razpravljanjem o predmetu, ki je na sporedu ter vas prosim, da to storite popolnoma mirno in da se nič ne menite za mojo navzočnost. Jaz sem tukaj zato, da poslušam in morda da se celo učim.«

Ducejeve besede je sprejelo navdušeno odobravanje, nato pa so začeli z delom odseka za pravne vede. Govorili so: glavni ravnatelj kazenskih zavodov Giovanni Novelli o predmetu »Nova obzorja v pravu po italijanski modifikaciji v novem redu z ozirom na kazensko pravico«; prof. Grispični z milanskega vseučilišča o »Vlogi kazni v misli Benita Mussolinija«; prof. Santoro z vseučilišča v Pisi o »Sedanjih zakonodajnih težnjah v kazenskem pravu«.

Posebno zanimiva je bila razprava Novellija. Govornik je poudaril, kakšen učinek je imela fašistična preobnova kazenskega prava ter navedel številke o zmanjšanju zločinstva v Italiji. Iz teh številk je razvidno, da se je število naznanjenih zločinov zmanjšalo od 1868 v letu 1923, na 1079 v letu 1940, na vsakeh 100.000 prebivalcev. Zmanjšanje znaša torej 42,45%. Zlasti je poudaril, da je

Angleška in ameriška prerekanja o drugem bojišču

Buenos Aires, 30. sept. s. Zastopnik angleškega ministrskega predsednika Attlee, ki je zdaj v Ottavi, je na nekem novinarskem zborovanju precej rezko odgovarjal na izjave posebnega Rooseveltovega odposlanca Willkieja, ki je dejal, da bi se dalo Rusiji najbolj izdatno pomagati tako, da bi čim prej začeli z drugim bojiščem. Willkie je med drugim namignil, da se neki visoki anglosaksonski vojaški poveljnik zdravi s posebnim zdravilom, ki naj bi mu vtilo potrebnega poguma. Attlee je pikro ugovarjal Willkiejevim besedam ter zatrjeval, da angleški vojaški poveljniki ne čutijo prav nobene potrebe po kakem takim zdravilu niti po kakršnem koli drugem krepilu. Vzrok, zakaj še niso začeli z drugim bojiščem, ni v pomanjkanju poguma — je dejal Attlee — marveč v čisto drugačnih pomislekih. Londonska

vlada da ima kajpada svoje načrte, a da ne gre, da bi jih odkrili že vnaprej. Potem ko je znova in znova poudaril, da je Rusija vsem Angležem pri srcu, je Attlee naravnost napadel misel o drugem bojišču, češ da je le magično zrcalce, ki bi anglosaksonske sile spravilo do tega, da bi pozabile na bitke na Atlantiku, na velike letalske napade, na boje po srednjem Vzhodu in vse ostale vojaške napore Velike Britanije. To pisano prerekanje med Rooseveltovim in Churchillovim glasnikom je prav značilno in hudo zabavno. Ne gre torej zameriti »Daily Herald«, ki objokuje take »očitne spore« ter zahteva, naj se London in Washington potrudita, da se bosta skladala vsaj v najvažnejših vprašanjih, kakor na primer v vprašanjih glede Rusije in Indije.

Obračun z izjavami generala Wavella o ponovni zasedbi Birme

Bangkok, 30. septembra. s. Govornik družbe za indijsko neodvisnost je v radiu razlagal izjavo, ki jo je nedavno dal časnikarjem general Wavell glede priprav na ponovno zasedbo Birme. Govornik je najprej rabil nekaj pikrih izrazov na račun bivšega »Napoleona puščave«, nato pa dejal, da je edini močen način, po katerem bi lahko prišel Wavell nazaj v Birmo, tisti, ki pride v ujetništvo, v najboljšem primeru pa, da pride po končani vojni kot turist v te kraje. Radijski razlagalec, ki je govoril v imenu več milijonov Indov, je tudi poudaril, da je Wavell pokazal svojo lahkomišelnost, ko je pogumno izjavil, da je položaj za zaveznike »zelo zadovoljiv«. Govornik o zadovoljivem položaju zaveznikov spriču položaja pri Stalingradu, spriču krize v trgovskem brodivju in hudih posledic te krize, se pravi, zapirajo oč pred nevarnostjo, v kateri se zavezniki nahajajo.

Nemški starčki in starke delajo za ranjence

Berlin, 30. septembra. s. Na pobudo socialnega odseka narodne socialistične stranke v Berlinu dela sedaj okrog 2000 starcev in stark, ki so v raznih zavetiščih in okrevališčih, za slavnostne vojake, ki so bili ranjeni in leže sedaj v bolnišnicah nemške prestolnice. Starci in starke imajo dolžnost, da perejo za ranjence perilo in čistijo njihove uniforme ter iz starih cunj izdelujejo tople copate za zimo. Nekateri izmed

Sovjetsko vohunstvo na švedskem

Stockholm, 30. septembra. s. Veliko vojaško vohunstvo v prid Sovjetov so odkrili v Stockholmu. Sovjetska tujsko-prometna pisarna se je spremenila v pravo vohunsko središče. Več aretacij je bilo izvedenih med švedskimi državljani. Najbolj pa je obremenjen ravnatelj turističnega urada, neki Vasili Sidorenko, ki je bil v zvezah z velikim številom oseb, ki so mu dobavljale podatke o švedskih vojaških skrivnostih. Neki švedski narednik je priznal, da je prinašal Sidorenku podatke, nanašajoče se na vojaško opravilo in vojaške proračune, in da je za to dobival obilne nagrade.

Proslava 73 letnice indijskega voditelja Gandhija

Po vsej vzhodni Aziji bodo 2. oktobra slovesno praznovali 73 letnico indijskega voditelja Gandhija. Priprave za to praznovanje vodi odbor za indijsko neodvisnost v Bangkok.

Bolgarski trgovinski minister Zaharijev bo danes z več strokovnjaki odpotoval v Rim, da bo vodil zaključni del pogajanj za novo trgovsko pogodbo z Italijo.

starcev so prostovoljno odstopili točke svojih oblačilnih nakaznic za to, da so nakupili volno, iz katere so potem izdelali oblačila za ranjence.

leta 1932. bilo obsojenih 7150 nedoletnikov, leta 1940. pa samo 2200.

Prof. Grispični je pojasnjeval Ducejeve misli o vlogi kazni, kakor so razvidne iz programatičnih izjav fašizma, iz Ducejevih izjav ter iz zamisli Ducejevih sodelavcev v ministertvu za milost in pravico ter iz temeljnih fašističnih zakonov s kazenskega področja.

Nazadnje je prof. Santoro podrobno pojasnjeval zakonodajo, ki se nanaša na zločine nedoletnikov. Potem je spregovoril na kratko še predsednik D'Amelio, ki je pojasnil nekaj svojih pogledov.

Ob koncu razprav je povzel besedo še Duce in zaključil razpravo s tem, da je sam pojasnil nekaj točk. Pripomnil je, da v fašistični zamisli, kakor je ob tej priliki že večkrat povedal, dobivajo srečno sintezo načela klasične kazenske šole in načela tej nasprotno pozitivne šole, oboja pa igrajo v njej življenjsko vlogo, da predstavljajo s svojimi zakonodajnimi učinki ter s praktičnim uveljavljanjem v italijanskem življenju vzgleden napredek s pravnega in človeškega stališča, predstavljajo pa tudi vzgled za druge države. Država je tako močnejša in slovesna edinica, da zavrača misel o masševanju z ozirom na posameznika. Ima pa dolžnost braniti družbo. Kazen odgovarja zamisli o družabni obrambi in je tudi odmerjena po njej. Ta zamisel pa nikakor ne nasprotuje zamisli o boljševarstvu in popravilu krivice, kadar je le mogoče, ker tudi to odgovarja izrazito socialnemu cilju.

Ducejeve besede je kronalo novo navdušenje, ki je trajalo nekaj minut. Duce je odgovarjal gorečemu pozdravljanju zbranih znanstvenikov in zapustil dvorano ter se spetoma prisrčno pogovarjal z raznimi najvidnejšimi osebnostmi s tega važnega zborovanja.

Vesti 30. septembra

Bolgarski kralj Boris je obiskal razstavo »Boljševizem, pekel na zemlji«. Mudil se je na njej več kakor uro dolgo, pojasnila pa mu je dal nekaj notranji minister Gabrovski.

Japonska in kitajska vlada v Nankingu sta sklenili pogodbo o dobavi japonskega orožja za ojačenje in preureditev kitajske armade. Nankingska vlada bo dobila od Japancev za 300 milijonov jenov orožja, zlasti lahkih in težkih strojne ter možnarjeve.

V Pragi so preteklo zimo po cestah nastavili posebne koše, kamor naj bi ljudje odlagali dnevnike, tednike in knjige, ko so jih prebrali. Dozaj so nabrali 25.000 izvodov listov in 2000 knjig, ki so jih poslali ranjenecem po čeških in moravskih bolnišnicah.

Angleška prehrana bo prihodnjo zimo odvisna od tega, kar bo prišlo čez morje. V Angliji sami je razmeroma veliko sira in krompirja, mesa pa skoraj nič, je povedal angleški minister za prehrano.

Vsi bolgarski Judje morajo od danes naprej nositi na obleki šesterkokrako zvezdo iz rumenega blaga. Kdor je ne bo nosil, bo dobil tri leta ječe ter 100.000 levov globe.

Pomanjkanje jekla v Ameriki zelo otežuje izvedbo programa za izdelovanje novih ladij. Jekla pa manjka zaradi tega, ker ni kovinskih odpadkov. Zato so sklenili podretni v New Yorku več donebnikov in pa tudi železne stebre za nalepljanje plakatov, piše ameriški tednik »Times«.

Japonec poročajo, da so obkolili 115. čunghinško divizijo pod poveljstvom generala Liungunga ob Rumeni reki v zahodnem delu Šantunga pokrajine.

Zadnje velike plovodni v vzhodnem delu kitajske pokrajine Šansi na Kitajskem je našlo smrt nad 3000 oseb, dočim je 40.000 ljudi ostalo brez streh. Razdejanje, ki ga je Rumena reka povzročila, je ogromno in ga ljudje ne pomnijo že nekoliko desetletij. V pokrajini vlada tudi velika draginja, ker je povodenj uničila vso žetev.

Tudi italijansko-nemško-japonsko združenje je slovesno proslavilo dvletnico podpisa trojnega pakta. Pri proslavi sta sodelovali tudi so-progi italijanskega in nemškega veleposlanika. Za zaključek so vrteli film o uspehih obeh sil proti skupnim nasprotnikom.

Novim vrstam nemških letal posvečajo vso pozornost angleški strokovnjaki. Zanimajo se zelo za novo vrsto lovskega letala ME-210, za novo vrsto sturmoglavca JU-86 P in za lovsko letalo Messerschmidt 109 C. Strokovnjaki pravijo, da ta letala lahko lete v višini 12.000 m.

Japonsko hranilništvo je v zadnjih petih letih doseglo lepe uspehe. Japonci so vložili v hranilne zavode 56 milijard jenov, nakar je vlada porabila ta denar kot kredite za dvig celotne izdelave. Japonska se je izognila tudi inflaciji, je izjavil finančni minister Kaja.

V Bukarešti sta iz Solije prispela Japonski admiral Nomura in general Abe. Vpisala sta se v dvorane knjige in položila venec pred spomenik Neznane vojaka. Potem sta se udeležila kosila, ki ga je njima na čast priredil romunski državni podtajnik za mornarico.

Izredno število mrtvih in več sto ranjenih je zahtevalo železniška nesreča, ko sta ekspresni vlak iz Detroita in enak vlak iz Clevelanda trčila na progi. Izpada ruševin so potegnili veliko žrtev, toda 18 ljudi še vedno pogrešajo.

Uniforme bo za vse državno uradništvo najbrž uvedla bolgarska vlada. Dostojniki so bili v Bolgariji uniformirani le vojaki, železničarji in carinski uradniki.

Iz neznanega vzroka se je francosko civilno letalo francoske družbe »Air France« blizu Bilde nekaj metrov nad zemljo vnelo in je 25 potnikov živih zgorelo z letalom vred.

Zasedanje Pokrajinskega podpornega odbora Navodila Visokega Komisarja za podporno delo

Ljubljana, 30. septembra
V ponedeljek ob 18 je Visoki komisar predsedoval v vladni palači seji Pokrajinskega podpornega odbora ter odbora ljubljanskega občinskega podpornega društva. Navzoči so bili podpredsednik dr. David, podžupan dr. Tranchida ter načelnik z Visokega komisariata rag Bullo.

Predsednik pokrajinskega podpornega odbora Gatti ter predsednik ljubljanskega občinskega podpornega društva Campana sta podrobno poročala o dosedanjem delovanju v Ljubljani in drugod po pokrajini, bodisi kar zadeva organizacijo tega dela, kakor tudi obsežno delo, ki je bilo opravljeno v korist revnih. Vse to delo je potekalo točno po navodilih Visokega komisarja.

Rag. Bullo je poročal o podpornem delovanju, ki so ga opravili neposredno Visoki komisariat sam in okoliško področje v korist ljudstva, ki je sprito vojne najbolj prizadeto.

Priložilo sledi, da je bilo podporno delovanje v prejšnjih osmih mesecih letošnjega leta veliko in je bilo v ta namen porabljenih že nad 5 milijonov lir. Temu je treba še dodati široko delavnost zveznega poveljstva GILL-a, ki je dajalo brezplačno

hrano in prirejalo počitniške kolonije, kakor tudi delo, ki ga je neposredno opravila Pokrajinska zveza bojevnikiških fašistov.

Ekse. Grazioli je na kratko povzel gornja poročila ter poudaril, da se je tudi v novi pokrajini Ducejevo naročilo, da je treba povsod ljudstvu iti na roko, v celoti izpolnjevati Izrazil je prepričanje, da bo ljudstvo znalo pravilno ceniti delo, ki ga je vlada opravila v korist najpotrebnejših ljudskih slojev.

Slednjič je Visoki komisar dal navodila za dobrodelno udeleževanje v bližnji zimi in prihodnjem letu s posebnim oziranjem na poslovanje ljudskih kuhinj in prenočišč, na poslovanje krajevnih in okoliških uradov, kakor tudi na ustanovitve zdravstvenih središč za hitro pomoč v nekaterih krajih Ljubljanske pokrajine.

Omenil je dalje še široko zasnovani načrt, ki bo izveden glede brezplačnega razdeljevanja hrane revni šolski mladini.

Visoki komisar je pohvalil dosedanje delovanje in se zahvalil predsednikom omenjenih dveh odborov, kakor tudi drugim članom, zlasti pa še zaupnici ženskih fašistov in ljubljanski občini.

Uspel koncert na dveh klavirjih

Ljubljana, 29. septembra.
Na drugem letošnjem koncertu jesenske glasbene sezone sta se nam na dveh klavirjih predstavili odlični pianisti M. Bizjak-Valjalova in S. Hraščev. Na sporedu je bilo pet težkih glasbenih del, spisanih za dva klavirja, ki so nam prikazali vso lepoto klavirskega glasbenega sveta. Na takšnih intimnih koncertih kot je bil večerjšnji, nam ni le mogoče spoznavati prizadevanj naših glasbenih umetnikov in njihovega napredovanja v igri, ampak se glasbenemu občinstvu nudi v veliki meri tudi spoznavanje svetovnih glasbenih del. Na večeršnjem koncertu smo slišali pet biservov, pet odličnih sestavljenih del za dva klavirja. Skladbe so bile vse težke in so zahtevale polnih izvajalcev, kar sta oboje pianisti tudi bili.

Kot prva je bila na sporedu Longova skladba »Variacije na Mozartov temat«. Sledila je v treh stavkih živahna, plastična in blagovoneta »Mala suita«. Tretje delo pa je bilo glasbenemu občinstvu bolj znana Griegova »Stara norveška romanca«, ki je polna melanholičnih severnjaških akordov. Skladba je polna razgibanosti, od najnežnejše čustvenosti pa se stopnjuje do živahne ognjevitosti. Delo je vzelo iz norveške glasbene folklorne in je za nas še tem bolj privlačno, ker nam je severni glasbeni svet manj znan.

V drugem delu igre je bilo vsekakor največje zanimanje za izvedbo Tomčevega »Nizkega reja«. To je suita ljudskih plesov. Skladba je bila prvič

izvajana. Delo je prepleteno vsemogočih akordov, ki se vrste po tempu in višini, znanhi pa smo v izvedbi starinske, folklorne prvine plesnih splovov in pesmi, ki tvorijo starodavno tradicijo nizkega reja. Vsekakor se bo Tomčeva skladba »Nizkega reja« uvrstila med dela trajne vrednosti v naši domači klavirski literaturi. Občinstvo je bilo z delom zadovoljno in je tako skladatelja kot oboje izvajalki nagradilo s toplim odobravanjem. Od slavnega skladatelja orgelskih skladb, Rheinbergerja, sta si koncertantki izbrali njegov »Koncert«, ki se odlikuje po svoji resnosti, ubranosti in vrsti prepleh melodi. — Za zaključek sporeda smo potem slišali še Rahmaninovljev dve deli: »Romance« in temperamentno in znano »Tarantelo«. Spored je bil vsekakor posrečeno zaključen.

Obe izvajalki sta odlično vigrani umetnici. Njuna igra je bila ves čas skladna in učinkovita. Zala le, da nista imeli na razpolago boljših klavirjev in pa večjega prostora, kjer se jima ne bi bilo treba zatajevati v igranju in kjer bi lahko tudi močni toni prišli do polnega izraza. Igrali sta čustveno, polni dognanja in tehničnega znanja, kar so od njih zahtevala tudi izvajana dela. Obe koncertantki, ki ju poznamo že iz večih njihovih nastopov, sta se od prejšnjih nastopov močno vigrali, ugledili in sta sploh precej napredovali, česar moramo biti le veseli. Hvaležno občinstvo ni štedilo z odobravanjem, s čimer je dokazalo, da si želi še več takšnih težkih intimnih večerov.

O revnem cunjarju — dobavitelju masti

Jože P. je cunjar, ki nabira najrazličnejše cunje pri strankah po mestu. S tem si prisluži kak novčič. Konec aprila je Jože imel napravo večjo množino lepe, čiste in pristne svinjske masti. To je prodal na Sv. Petra cesti samostemu delavcu Tonetu Z. in zasebnici Milki Z., ki sta mu bila znana, da imata vedno nekaj prihrankov pri sebi in da mu bosta mast primerno plačala. Njima je pripovedoval, da je kupil prašica in da bi rad nekaj masti odprodal.

Oba, Tone in Milka Z., sta nato prodala 10 kg te svinjske masti trgovcu Romanu po 120 lir kg. Meseca maja je bila maksimalna cena za mast določena na 1760 lir kg.

Pozneje je prišlo na dan, da je bila ta mast ukradena v Pokrajinskem dečjem domu in da je pri tej tatvini sodeloval omenjeni Jože. Vsa kupčija z mastjo je bila odkrita in posanjena.

Državni tožilec je sedaj zadnje tri obtožile prvič prestopka zaradi nakupa ukradenega blaga in drugič tudi zaradi prestopkov protidraginskih uredb.

Tone in Milka Z. sta bila obtožena, da sta 29. aprila letos kupila od Jožeta P. 20 kg masti, ki je bila prejšnjo noč ukradena v Pokrajinskem dečjem domu, da sta kupila torej blago, o katerem sta vedela, da je ukraden, in da sta razen tega zakrivila še prevaro, ker sta si preskrbela življenjske potrebščine, ki je

racionirana. Tone Z. sam je 1. maja prodal 10 kg masti po 120 lir kg trgovcu Romanu, torej po višji ceni, kakor je bila določena od oblasti, in je s tem zakrivil prestopok po čl. 7. uredb o cenah z dne 13. marca 1941. Trgovca Roman je bil obtožen po členu 6. uredb Visokega komisarja od 15. julija 1941, ker si je, ko je prejel živilske izkaznice za mast, preskrbel večjo množino te racionirane življenjske potrebščine.

Pred kazenskim sodnikom-poeincem v dvorani št. 79 je bila večerj kratka razprava. Obtoženci so v bistvu priznali v obtožnici navedena dejanja. Bili so obsojeni v smislu obtožbe: Tone Z. na 15 dni zapore in 100 lir denarne kazni zaradi treh deliktov, Milka Z. zaradi nakupa ukradenega blaga na 10 dni zapore in Roman na 7 dni zapore in 100 lir denarne kazni zaradi nakupa racionirane življenjske potrebščine.

Ko je prišla zadeva o masti na dan, je policija zaplenila pri trgovcu in pri Z.-ju vso, od cunjarja prodano mast.

Gorenjska je bila priključena nemški državi

V nedeljo, dne 27. septembra, so po vsem Gorenjskem vžirale zastave, v Kranju pa je bilo veliko zborovanje, katerega se je udeležilo nad deset tisoč ljudi iz vse Gorenjske. Na zborovanju je imel dolg govor gauleiter in državni namestnik dr. Rainer, ki je obširno opisal zgodovino Gorenjske od Karla Velikega do današnjih dni. Nato je dr. Rainer omenjal komunistična rovarjenja in grozodejstva, končno pa je slovesno razglasil proklamacijo, s katero se Gorenjska priključuje Nemčiji.

Ta proklamacija govori najprej, da so komunistični elementi prinesli veliko nesrečo nad Gorenjsko. Sedaj je največji del komunističnih tolpa uničen, ostanek pa se je razbežal. »Kot pripadniki Velike Nemčije«, pravi dr. Rainer v proklamaciji,

Zastopniki Sindikata hišnih lastnikov pri Visokem Komisarju

Ljubljana, 30. septembra.
Visoki komisar je včeraj jutraj ob navzočnosti izvedenca Pokrajinske zveze delodajalcev dr. Marchesonija sprejel podpredsed. Sindikata ljubljanskih hišnih lastnikov Maksimilijana Hrovatina ter člane Josipa Olupa, Nikolaja Batestina in Franca Zemljo, ki so mu poročali o nekaterih stanovskih vprašanjih.

Visoki komisar je njihova poročila vzel na znanje.

Varujmo se nevarne boleznigrize!

S tem naslovom je včerajšnji »Slovenec« objavil vse hvate in upoštevanja vredni članek, ki pa ljubljanske zdravstvene razmere slika preveč črno, seveda gotovo samo zato, ga bi nasveti pri občinstvu dosegli čim večji učinek.

Iz mestnega fizikata nam v zvezi s članom poročajo, da se izvajanja o razširjanju grize po Ljubljani tako pretirana, da bi lahko občinstvo oplašila, kakor da bi v Ljubljani morda res razgrajala črta jemlja grize.

V resnici je bilo pa bakteriološko ugotovljenih samo 5 primerov grize vse polje do današnjega dne, vsi drugi so bili pa — sicer tudi nekateri težji — primeri črevesnega katara, ki je nastopal v obliki influenčnega obolenja.

Iz varnostnih ozirov je mestni fizikat takoj pri vseh ugotovljenih primerih grize, kakor tudi pri sumu cepil zoper grizo vse prebivalce tiste hiše in če je bilo treba, tudi prebivalce najbližje okolice.

Epidemije grize torej v Ljubljani ni, pač naj se pa prebivalstvo vestno ravna po navseh članku, ki je zelo potreben ter so njegovi nasveti vsega upoštevanja vredni.

Športni drobci

Prihodnjo nedeljo bodo italijanska igrišča spet oživila. Začele se bodo prvenstvene tekme. Pari so že določeni in bodo v A diviziji nastopili tile (igrali bodo na igriščih prvonošenih klubov): Roma : Fiorentina, Genova : Vicenza, Juventus : Milano, Livorno : Venezia, Ambrosiana (Milano) : Torino, Bari : Liguria, Bologna : Atalanta in Triestina : Lazio. Novince v tej kategoriji sta Bari in Vicenza, Vicenza bo morala potovati v Genovo, kjer bo nalezela na močnega nasprotnika, Bari bo imel pa doma opravka z Ligurijo.

Tudi v B razredu bodo začeli s tekmanji. Na sporedu so tele: Modena : Alessandria, Brescia : Novara, Anconitana : Pro Patria, Spezia : Pisa, Padova : Pescara, Mater : Savona, Fanfulla : Cremonese, Palermo : Udinese in Napoli : Siena. Tu sta novince Mater in Cremonese. Bomo videli, kako se bodo obnesli.

Preteklo nedeljo so se srečali na budimpeštanskem tekališču atleti Madžarske in Švedske. Brez velikega naprejanja so zmagali odlični gostje, ki so si nabrali 95 točk, dočim so jih domačini le 65. Nastopil je tudi fenomenalni tekač Haegg, ki je z lahko zmago v vseh disciplinah, kjer je nastopil.

Pri velikih mladinskih športnih igrah, ki so bile te dni v Milano, so največ točk dosegli Italijani in sicer 83, na drugo mesto so prišli Nemci z 71,50. Tretji so Madžari z 63,50, četrti Hrvači 48,50, peti Holanci 47,50, šest in sedmo mesto si dele Slovaki in Španci s 35 točkami, na osmem mestu so Belgijci z 20,50, na devetem so Danci s 17, na desetem so Norvežani s 13,50 in na 11. mestu so Bolgari z vsega skupaj 5 točkami. Ta mesta so izračunali tako, da so skupno število dobljenih točk vseh disciplin delili s številom udeležencev narodnosti.

Vodstvo zagrebškega Gradanskega se pogaja za božična gostovanja na vročih španski tleh. Do gostovanja bo najbrže prišlo in madridski listi že zdaj delajo veliko reklamo za gostovanje s tem, da obujajo spomine na prvo gostovanje Gradanskega na španski tleh, ki je slavil veliko zmago nad tedanjim španskim prvakom FC Barcelono. Ta božič bi Zagrebčani morali igrati 4 prijateljske tekme.

»So Gorenjci dolžni zvestobo vodji in državi, morajo se pokoriti vsem od vodje postavljenim organom, pobijati vsa protidržavna stremeljenja, opravljati vojaško in delovno službo, pokoriti se morajo vsem zakonom in uredbam in sodelovati na vseh poljih javnega življenja. Kdor bo izpolnil te dolžnosti, bo lahko živel tu v varstvu države, najstrožja kazen pa zadene tistega, ki bo kot sovražnik države prelomil zvestobo in kršil dolžnost. Vsi krivci in z njimi vsi družinski člani ter bližnji sosedstveni bodo izgnani iz dežele. Zgubili bodo premoženje, v budih primerih tudi svoje življenje. Vsakemu nasilnemu dejanju bo sledila smrtna kazen.«

Proklamacija se konča z besedami: »Čas negotovosti in nevarnosti je za nami. Vaša eksistenca

Vpisovanje v gimnazije

Pri vpisu v gimnazijo mora učenec predložiti zadnje šolsko izpričevalo (prvošolec tudi spričevalo o opravljenem sprejemnem izpitu in rojstni list), izpolnjeno »Prijava« (tiskovine se dobe pri šol. slugah), kolokvano s kolkom 20 lir, in potrdilo o višini letnega davka, ki ga plačujejo starši.

Plačati mora za zdravstveni fond, za fond knjižnice in učil skupaj 15,20 lir in šolnino, ki se odmeri na podlagi davčnega potrdila po teje lestvici:

Kdor plača na leto davka	1.—4. raz.	5.—8. raz.
lir	lir	lir
nad 304 do 380	28.50	38.—
„ 380 „ 1.140	42.75	57.—
„ 1.140 „ 1.900	57.—	76.—
„ 1.900 „ 2.280	90.75	133.—
„ 2.280 „ 2.660	111.—	152.—
„ 2.660 „ 3.040	142.50	190.—
„ 3.040 „ 3.420	185.25	247.—
„ 3.420 „ 3.800	228.—	304.—
„ 3.800 „ 4.560	285.—	380.—
„ 4.560 „ 5.700	427.50	570.—
„ 5.700 „ 7.600	570.—	760.—
„ 7.600 „ 9.500	712.50	950.—
„ 9.500 „ 11.400	855.—	1.140.—
„ 11.400 „ 15.200	997.50	1.330.—
„ 15.200 „ 19.000	1.140.—	1.520.—
„ 19.000 na vsakih začetih 800 lir še po 3,80 lir več.		

Kdor ima več otrok v šolah, plača po šoli najstarejši otrok celo šolnino, ostali pa polovično. Če sta na isti šoli dva ali več otrok, zadostja eno davčno potrdilo.

Kolka na prijavo in šolnine so oproščeni otroci invalidov (invalidsko potrdilo) in starši, ki imajo ali so imeli 7 ali več otrok (družinska pol.). Na polovico so oproščeni kolka in šolnine starši, ki imajo ali so imeli 5 ali 6 otrok (družinska pol.).

Šolska naznanila

Na I. mešani meščanski šoli na Vtici v Ljubljani se bo prišlo vpisovanje po odloku Visokega komisariata št. 147 No. 5645-2 z dne 26. t. m. v času od 1. do 5. oktobra v poslopu ljudske šole na Vtici v priključje, vsakikrat (trazen nedelje) od 8 do 12. — V I. razred se bodo vpisali učenci in učenke, ki so dovršili najmanj 4. razrede ljudske šole brez kake slabe ocene, v ostale razrede pa oni, ki so dovršili predhodni razred meščanske ali kake druge srednje šole. — K vpisu je priložiti spričevalo, davčno potrdilo in druge potrebne listine za oprostitve taks. za I. razred tudi rojstni in krstni list. — Dve šolske mase in začetna pouka se bosta posebej naznanila. — Ravnateljstvo

Na II. mešani meščanski šoli v Ljubljani — Bežigrad bo vpisovanje v vse razrede dne 2. 3. in 5. oktobra od 9 do 13. Natančne navodila in poljanila so objavljena v šoli. — Ravnateljstvo

Na II. mešani realni gimnaziji v Ljubljani (Rakovnik) bo 2. oktobra vpisovanje učencev, ki so bili lani na tem zavodu; 3. oktobra se bodo v ravnanje vpisali vsi učenci za I. razred in učenci s tujih zavodov; 5. oktobra bo vpisovanje zamudnikov v ravnateljstvo pisarni. Vpisovanje bo vse dni od 8 do 12. Navodila za vpisovanje so razglašena na zavodu in bila objavljena v časopisu (glej objavo za vpisovanje III. meške realne gimnazije).

Glasbena šola »Sloga« ima tudi v letošnjem šolskem letu v učnem načrtu skupinski pevski pouk. V tem oddelku poučuje v malih skupinah pevce, ki ne morejo obiskovati solopetja, pa se vendar žele izobraziti v lepem in pravilnem petju. Skupinski pevski pouk je posebno primeren za zborovske pevce. Sloga ga je uvedla z namenom, da bi izpolnila vrzel med nešolanimi pevci in onimi, ki so obiskovali pouk solopetja. Naša kultura zborovskega petja, ki je sicer že dosegla odlično stopnjo, terja, da se tudi zborovski pevci nauče pravilnega načina petja, ker je od tega odvisen neoviran napredek zborovskega petja. Lansko šolsko leto je skupinski pevski pouk dosegel jako lepe uspehe in želeli je, da se čim več pevcev izvežba v tečaju. Oktobra se bodo v Slogini glasbeni šoli pričela tudi predavanja o glasbeni zgodovini in o glasbilih. S predavanji bo združeno tudi izvajanje skladb raznih dob in razkazovanje posameznih glasbil, kar bo nazorno osvetljevalo predavanja. Oba predmeta sta zanimiva tudi za odrasle ljubitelje glasbe, zato vabi »Sloga« tudi nje, da se tečajev udeležijo. Ker dela spremljanje na kitaro marsikomu težave, da zaide pogosto v nepravilnosti, bo »Sloga« otvorila tečaj pravilnega spremljanja na kitari, ki bo nudil kitaristom priliko naučiti se lepega in dobrega spremljanja. Vsi ti predmeti so zaupani odličnim strokovnjakom, zato je njih uspeh gotov. Prijave za te, kakor tudi za vse ostale predmete sprejme Slogina šolska pisarna v Pražakovi ulici 19.

Je trdno združena z usodo države. Vaše pravice in dolžnosti so v tej proklamaciji jasno opisane. Slovesno se zavežemo, da bom skrbel za to, da se bodo te dolžnosti izpolnjevale, v dobrem kakor v hudem. Naj rasi iz tega blagoslov in sreča za Gorenjsko.«

Proklamacija je datirana z dnem 27. septembra 1942, podpisal pa jo je šef civilne uprave, gauleiter in državni namestnik dr. Rainer.

Nato se je okoliščini vodja dr. Hochsteiner v imenu Gorenjske zahvalil dr. Rainerju, nakar je bilo zborovanje zaključeno in se je ljudstvo razšlo na svoje domove.

Laž je orožje komunističnih morilcev

Svoje žrtve še oklevetajo, da bi tako oprali svoje zločinstvo.

S. S. van Dyne:

ZAGONETNA SMRT

KRIMINALNI ROMAN

GOSPODA BENSONA

»Več, Markham, res se ne pritožujem nad tem tvojim izbruhom. Položaj je v resnici neznošen. Toda zdj se mi, da je zdaj prišel trenutek, ko je komedijo treba končati. Dejstvo je, da imam marsikakšno od sil zanimivo domisljico.«

Vstal je, vzel Markhamov klobuk, mu ga pomolil ter dejal:

»Pojdi z menoj, tvoje delo v uradu je za danes končano. Povej to tvojemu vrlemu Swackerju, potem pa pojdiva h gospodični St. Clairovi.«

Ko je bil stotnik razkrinkan, je bil Markham pripravljen z veseljem sprejeti vsak nasvet, čeprav bi nudil še tako skromno možnost, ugotoviti resnico.

Pozvonil je ter dejal Swackerju, da se tisti dan ne bo več vrnil v urad. Deset minut pozneje sva bila že na mestni železnici ter se peljala proti Riverside Driveju.

XX. poglavje.

Kaj pravi gospodična St. Clair.

Sreda, 19. junija ob 16.30.

»Poizvedovanje, ki smo se ga zdajle lotili, je pripomnil Vance med potjo, utegne biti nekoliko dolgočasno. Izvesti pa ga je treba ter potrpežljivo prenesti vse, kar pride. Ne moreš si misliti, kakšna je tista mačka, ki me zdaj čaka, da ji populim dlako. Preveč sem še

mlad, da ne bi bil sanjav, vendar bi le poskusil dopustiti, da gre krivec na svoj račun k vragu.«

»Mi hočeš povedati, zakaj gremo h gospodični St. Clairovi?« je vprašal Markham vdano.

»Gotovo, dobro je, da to veš. Pojasniti je treba še mnogo stvari, ki se nanašajo na tisto dekle. Najprej moramo vedeti, kaj je z rokavicami in torbico. Potem nam je gospodična Hoffmanova dejala, da je major prisluškoval, ko je neka gospa tisti dan, ko je bil Alvin umorjen, govorila z njim. Sumim, da je bila tista ženska, ki je bila takrat pri Alvinu na obisku, St. Clairova. Hočem zvedeti, kaj se je oni dan zgodilo v uradu in zakaj se je pozneje vrnila tja; zakaj je šla še isto popoldne k Bensonu na čaj; in kakšno vlogo so igrali dragulji pri tistem razgovoru. Pa tudi druge stvari so še. Zakaj je stotnik odnesel k njej pištolo? Iz česa je sklepal, da je bila ona tista, ki je umorila Benson? On je o tem prepričan, pomni dobro. In zakaj je ona že od vsega začetka prepričana, da je morilec on?«

»Pa ti mar misliš, da nam bo gospodična St. Clairova vse to povedala?« Zdelo se je, da Markham zelo dvomi o tem,

»Mnogo upanja imam v to,« je odvrnil Vance. »Sprito dejstva, da je njen največji kavalir zaprt in da se je sam obtožila, ona pač ne bi mogla ničesar izgubiti, če se nam razkrije in vse pove. Ne smemo pa postopati z njo s silo. S takšnim surovim načinom zasliševanja, kakršnega se poslužuje policija, ne bi dosegel pri njej ničesar, to ti povem.«

»Kako pa ti nameravaš postopati?« »Mehko, v rokavicah, če se tako igrizim. Več kot na plemenit način, da, tako.«

»Jaz se nočem vmešavati; prepustim vso stvar tebi,« je dejal Markham po kratkem premisleku.

Ko smo prispeli v hišo, kjer je stanovala gospodična St. Clairova, ji je Markham iz centralne spodaj telefonski, da smo prišli tja zato, ker ji moramo sporočiti nekaj zelo važnega. Sprejela nas je takoj. Verjetno se je prestrašila, ko je zvedela, kaj je stotnik Leacock. Ko je sedela v salonu pred nami, je bil njen obraz sila blede, njene sklenjene roke pa so se vidno tresle. Še zdaleka ni bila več tako hladnokrvna in molčeča kot običajno, na obeh pa se ji je očito poznalo, da ni spala.

Vance je prešel takoj na stvar samo. Njegov glas je bil skoraj lahkomiselni, in položaj je spričo tega takoj postal manj napet.

»Na žalost vam moram povedati, da je stotnik Leacock priznal zločin, čeprav na tak način, da mu težko verjamemo, da bi bil res on tisti, ki je umoril Benson. Toda nismo popolnoma zadovoljni

z njegovo odkritosrčnostjo. Znašli smo se med Seilo in Karibdo. Ni nam jasno, ali je stotnik spreten ničvednež, ali pa brezmadežni kavalir, ki se ničesar ne boji. Njegov popis, kako je storil zločin, je nedoločen. Glede nekaterih podrobnosti se tudi ne vjema. Dejal je na primer, da je ugasnil luč v tisti nesrečni Bensonovi sobi tako, da je zasakal električno stikalo, ki pa ... ga v resnici sploh nikjer ni. Spričo tega sem začel sumiti, da si je bil izmislil bajko z namenom, da štiti nekoga, o katerem misli, da je kriv zločina.«

Obnil se je k Markhamu in nadaljeval:

»Gospod upravnik je drugačnega mnenja kot jaz. Toda ljudje, ki imajo opravka z zakoni, se zelo težko odpovedo svojemu prvemu vtisu, ki so ga dobili. Pomislite, da je gospod Markham prvotno imel na sumu tudi Vas, ker ste bili zadnji večer Bensonovega življenja z njim v družbi in še iz nekaterih drugih razlogov, ki niso nič bolj pomembni.«

Posmejalo se je Markhamu, nato pa nadaljeval:

»Ali bi nam spričo dejstva, da ste Vi, gospodična St. Clairova, edina oseba, ki jo je sklenil stotnik Leacock takoj junakoščititi, in ker sem vsaj jaz prepričan, da ste nedolžni, hoteli pojasniti nekatere točke, glede katerih se je tisti dan Vaša pot križala s potjo gospoda Benson? Takšna pojasnila ne morejo škoditi niti gospodu stotniku, niti Vam, pomagala pa bodo morda pregnati gospodu Markhamu zadnje

dvome o tem, da je Vaš zaročenec nedolžen.

Gospodična St. Clairova se je za kakšno minuto zadržala v Vanceja.

»Prvič ne vem, če naj bi se na Vas zanesla,« je dejala mirno, »toda zdaj, ko je stotnik Leacock priznal dejanje, za katerega sem se bala, da ga bo storil po listem, kar mi je povedal, ko sem zadnjikrat z njim govorila, res ne vidim razloga, zakaj ne bi odgovorila na Vaša vprašanja ... Vi torej smatrate, da je Leacock nedolžen?«

To vprašanje je bilo kot krik, ki je prišel naravnost iz srca. Za njim se je skrivalo še marsikaj.

»Da, gospodična,« je odvrnil Vance mirno. »Gospod Markham bi Vam lahko povedal, da sem vedno zagovarjal stotnika Leacocka in da še vztrajam pri tem, da ga je treba spustiti na svobodo. Če sem jaz zdaj prišel z gospodom upravnikom sem, sem to storil samo zato, ker upam, da ga bodo vaša pojasnila končno le pripravila do tega koraka.«

Videti je bilo, kakor da sta ji njegov glas in njegovo vedenje vtila zaupanje.

»Kaj bi radi zvedeli?« je vprašala.

»Predvsem, ali nam hoče povedati, kako so se vaše rokavice in torbica znašle v Bensonovi hiši? Vprav zaradi teh dveh stvari Vas ima upravnik še zlasti hudo na sumu.«

Obnila se je k Markhamu. Njen pogled je bil pri tem poln odkritosrčnosti.

Ribniška dolina obtožuje svoje krvnike

Dr. Lemež, član izvršilnega odbora OF in njegovi sateliti - Kmet Janez in Tekavec Filip, politična komisarja

Kdo bi ne poznal Ribnice — njene suhe robe in z njo vseh onih večin anekdot, ki so šle vse na rovaš ribniškega kmeta in njegovega vedrega humorja.

Res, tam na Dolenjskem nekje med Malo in Veliko goro, tam leže vasi in vasice na nizkih vzpetinah in tihe, vase pogrezne, premišljive svoje trpljenje in jočejo. Jočejo? Zakaj? Tako mirna in lepa, lepa je ta dolina. Pod Veliko goro se beli romarska pot Nova Stifa in se v senci stoletnih lip ozira na dolino. Nad njo, v bregu proti Travnici gori in belim stenam, šume bori in jelke, na ohran, na Mali gori, se prijazno smehljajo cerkev svete Ane. Dolgi po dolini pa so posajena polja in travniki in v žarkih zahajajočega sonca se kosi vrtovi in med njimi hiše. Zakaj naj bi jokale? Skrb in trpljenje sta vedno pisala svojo grenko in žalostno povest v mokre brazde in cvetoča polja. Tujina je vedno kazala neprijazno, trdo lice vsem, ki so romali od tod zdravi in močni, ki so romali v neznan svet za kruhom, po katerem so se stezale otroške ruke, za kruhom, ki so ga prosila lačna usta. Romali so in se vračali nagubanih lic, zoranega čela, a vendar niso nikdar tožili, nikdar jokali. Smejali so se in s smehom in vedrostjo premagovali skrb in trpljenje. Zakaj torej jokajo vasi? Zakaj plakajo žene in otroci? Zadeja jih je roka sodrešenja. Prejšnja sreča in vedrost sta uničeni. Dolina, ki je bila skozi ogenj in teroristična grozodejstva in trepetala za svojo usodo, joka in premišljuje.

Novi glasniki

Junija lanskega leta je prišel na počitnice in letovanje v ribniško dolino dr. Lemež. Bival je »na žag« v Brežah. Ljudstvo ga ni poznalo in ga ni moglo spoznati, ker je znal spretno skrivati svojo misel. Sicer pa je tudi javno govoril, da je že davno opustil politiko in svoje komunistično prepričanje. Tako se je znal pred ljudmi opravičiti in se je spretno skrivati pred oblastmi. Vse do spomladanskih mobilizacij je molčal pred ljudmi. Takrat je pokazal svojo barvo in stopil na dan. Sorodniki, ki so mu izkazali gostoljubnost, niso vedeli, koga imajo pod streho. Ko se je začel javno izražati, so ga prosili in rotili, naj gre, da jih ne spravi v nesrečo. Pokazali so mu tako rekoč vrata, naj gre, a on jih ni ubogal, marveč jih je teroriziral, da so umolkli.

Dr. Lemež je že star komunist in je že takoj po svetovni vojni stopil med vodilne moze KPS. Kot tak je že takrat prijel komunistične ehode in bil vse skozi eden najznamenitejših ideologov. V Jugoslaviji se je znal spretno skrivati in je izza kulis vodil svoje roparsko delovanje.

Mene je škoda

S spomladanskimi mobilizacijami je njegovo delovanje stopilo v drugo, odkrito fazo. Ko so 28. maja zasedli parizani Sodražico, je ves navdušen prišel domov in silil varčevati v gore. Razen študenta Zgonca Dušana mu ni nihče šel na limanice. Tudi temu kazni ni ušla. Teden dni se je veselil, da je mogel terorizirati ubogo ljudstvo. Padel je in prejel svoje plačilo. Nekomu, ki ga je tudi tiral v gore, je Lemež izjavil tole: »Ti moraš v gore, tam je tvoja služba! Ko ga je dotični vprašal, čemu te žrtve, je dobil odgovor: »Žrtve morajo biti! Zato moraš tudi ti za njimi!« - »Ne mara! Sicer pa imam ženo in otroke.« - »Ti si egoisti! Ga je zavrnil Lemež. - »Zakaj pa ti ne greš, ki nimaš ničesar razen 25 letne hčere, ki pa je že tudi poročena. Ti poideš! Na to je pa prišel iz ust nesčebnega Lemeža odgovor: »Mene je pa škoda. Jaz po vojni ne bom več odvetnik, jaz bom kaj več.« - On ima gotovo mouro kri in je splošen za vse kaj drugega: za krvoloka in rablja. Ta želja se mu je na žalost in na škodo ljudstva kmalu uresničila. Kajti, ko je bila osvobodjena Sodražica, je bil že nekaj več. Hojil je tja vsak dan in imel zadnje besede. Kajti tu se je že lahko uveljavil kot sodnik in žrtve, ki so padle tam, ima poleg raznih sušteršev, Fajdigov in drugih morilskih tipov na vesti tudi on — dr. Lemež, odvetnik iz Ljubljane.

Ker se je ljudstvo v gornjem delu doline močno upiralo in ni hotelo prstopiti v vojsko, so grozili, da bodo požgali vasi Slatnik, Sušje in Breže ter pobili vse ljudi. Do tega, hvala Bogu, ni prišlo, ker so bili že pravočasno razgnani. Zato pa so hodili v te vasi izživat in streljati.

Lemeževi sateliti — politični komisarji in poveljniki

Sem spada pa tista navlača, vsi tisti gosposki postopaki in inteligentni delomrznosti, ki so po končani srednji tehnici ali kakih obrtni šoli (nekateri med njimi so odslužili na vseučilišču 16—20—30 simestrov) zaslužili v sebi preroke in misli, da so ustvarjeni za ministre ali najmanj komisarje. Med te spada na prvo mesto znani kričar Kmet Janez, ki je bil vse skozi na vseučilišču veren član KPS in je bil kot tak tudi določen za »sodobnega komisarja«. Zena, na znanj »hacetovske tip, od katerega ne more človek pričakovati ničesar dobrega in poštenega. Drugi, nekoliko razumnejši, je bil Matija Malešič, absolvent tehnične šole. Tu se je vzgojil v vernega komсомоlca. Bil je v terenskem odboru.

Matija Malešič se je sestajal s Severjem Ivekom

K zloglasnim agitatorjem, ki je razpredal svoje mreže tudi drugod po Dolenjskem, n. pr. v Dobrem polju in Strugah, Sever Ivek, je spadal v personalistično družino »ministra« Kocbeka. Ta mister »minister« je nekoč razpravljaj (takrat seveda še ni bil minister, pa je že računal, da bo) o državljanski vojni. Razpravljaj pa je tudi o svobodnem krščanstvu, o svobodnem slovenstvu in o osebnih svobodi. Ta Kocbek, ki se je toliko ukvarjal s personalizmi in s katolicizmi in z vsemi izumi, je ostal zvest svoji trditvi o bečelihi; in ne samo to, tako zvest je temu, da je hotel kot heretik postati heroj. Mi dobro poznamo sedaj našega heroja in personalista ter z njim vse ostale heroje, ki jim je vsaka druga beseda na jeziku svoboda in oseba pa spet oseba in svoboda. Ne potrebujemo več besed, fraz, zmešanih pojmov in ohlapnih idej, ker poznamo že dejstva, ki jih ne bomo iskali okrog po dvomljivem francoskem časopisu, marveč dejstva, ki jih najdemo doma kakor n. pr. v Krinski jami ter drugod po ostalih takih »osvobodilnih« in »svobodnih« jamah in prav tako svobodnih dolenjskih gozdovih. Poznamo že trupla, žalostno dejstvo svezih grobov in iznoliranih in trpinčenih mrličev, teh, ki so že dosegli osebo svobodo. Poznamo tudi druge, one, ki so postali brezdomci in berači, ki tudi že uživajo svobodo na cesti. In vemo, da jim je to svobodo izposloval minister Kocbek z raznimi Severji, Brejci — samimi heroji.

In eden prvih herojev, Sever Ivek, je nosil naloge terenskega odbornika Malešiču v Gorini vasi. Tretji tip je že duševno manj obdarjen, a toliko bolj nadut Knol Vinko, ki je slovel kot eden prvih ideologov v Ribnici. Mož, ki se še nikdar v svojem življenju ni lotil postenega dela, marveč živel le od postopenja, seveda ni gluh, kadar je govoril nanesel o denarju. Tako je postal on eden najbolj divjih komсомоlcev in s svojimi izjavami, da če ostane le tisoč Slovencev, pa bodo ti sami komunisti in bo drugo vse »likvidirano,

prekosil marsikoga. Sreča za ljudstvo je bila, da je silil vse druge prej v gore, kot je pa šel sam (ko so mu bila tla že prevročna) in ni mogel se uresničiti svojih groženj. Sam je seveda šel zadnji, ga je bilo seveda tudi škoda in hoče biti kaj več!

Tekavec Filip, bivši polir pri gradnji banovinske ceste v Strugah, odslovljen iz službe zaradi poverbe, bi tudi rad »avanziral«. Komisar je že bil. Pa se mu morda obeja kaj več. Dolgo časa se je skrivaj nekje v Ljubljani. Iz oči mu sije samo sovraštvo. Zmožen je bil vsakega zločina.

Med prve bandite spada tudi Križman Anton, ki je dal kot lokal-patriot najboljše izjavo: »V Ribnici je vrednih samo 6 oseb, da žive. Vse druge bomo pa postrelili in pobesili!« Mož je bil že tudi znan kot velik borec za svobodo že v Jugoslaviji. Ob mobilizaciji je n. pr. pred gostilno »Cene« v Ribnici prerezal gume, da so boljše vozili in se boljše borili. To so vam boreci, vse časti vredni, ki edini zaslužijo vse to. Boril se je vedno, kjer koli se je dalo, zlasti pa v gostilni.

Ančik Jože je bil tudi eden tistih komisarijev, ki so šli od doma, ker so se preoblekli belega kruha in hoteli na račun naroda robinzonirati po gozdovih. Morda je pa tudi on hotel postati heroj v očeh svojega dekleta tam na »osvobodjenem«. Stražil je kot komisar na Turjaku in se potikal s svojo bando okrog Sv. Gregorja.

»Narod je sodil«

To je bila beseda, ki je nekdanj opravičevala vsak umor, vsak zločin. Vse to naj sodi narod? »Narod je sodil in jih obsodil!« Kako naj sodi narod samega sebe tako grozno, kako naj obsodi svoje najbližje — može, fante in dekleta in jim na grobnike piše: izdajalci. Kako naj namesto pogrebni molitev dobi ob odprtih grobovih zvestih in poštenih sinov svoje zemlje, kletev in psokve. Res je narod sodil. In danes vemo, kako je sodil. Postavili so ta tepeni narod pred Križno jamo in mu pokazali brežno, široko in globoko, da oči niso mogle prodreti te grozne teme, s krvavimi sledovi okrog žrela. Tako narod, sedaj pa sodi, sodi in obsodi vse, ki so tu in ki se pridejo sem. Sodi — ali pa si sojen!

Narod so postavili pred zid in mu nastavili puške na prsa in samokrese na čela. In narod je sodil in jih zares, čudovito, odkritosrčno sodba in obudovanja vredna svoboda preko vseh meja.

A danes? Kako danes narod govori? Koga danes sodi? Danes, ko mu ne grozi več Križna jama, ko ne stoji več pred zidom in ne trepetja za življenje. Danes sodi narod iskreno, odkrito, brez strahu, odločno in jasno. Ne sodi več, kajti je že obsodil. Ta rod je sodil in njegova sodba je potrjena in podpisana s krvjo!

Dolina premišljuje

Sonce je zašlo in sivi oblaki se zagnili modro nebo. Dež je začel izpirati kri in sotoz s trpečih brazd, kakor da hoče blažilo, kakor balzam gasiti trpljenje in jok.

Naj izmerijo vse to gorje oni, ki so podpirali in pomagali do tega trpljenja. Naj se ozrejo na to in naj govore. Naj se zagovarjajo, če se morejo! Naj pridejo z njimi še vsi oni gospodje iz raznih podeželskih trgov, ki so znali spretno pristavljati izreke na dve strani. Naj se zagovarjajo, če se morejo! Naj pridejo vsi mestni gospodji in častiljivi gospodje, naj pridejo elegantne dame, naj pride sem vse ono, ki se je tako znalo »boriti za narod«, in videlo bo, kaj je temu nebolj nemu narodu priborilo! Tudi tem sem že pisal sedbolke. Postavil jih bo pred Križno, Krmsko in druge jame, postavil pred grobišča nedolžnih, postavil pred v bedo spravljene vasi in pokopališča. To je vaše delo!

Dovoljenja za potovanje iz Ljubljane

Po zadevnem razglasu pristojne oblasti se od večraj izročajo prošnje in dvigajo dovoljenja za kretanje po Ljubljanski pokrajini in za iznožestvo samo v vojašnici Viktorja Emanuela v Metelkovi ulici št. 2.

Uradni dnevi so: ponedeljek, sredo in petek. Prošnje se sprejemajo samo od 9 do 11. dovoljenja pa je mogoče dvigniti le od 14 do 16.

Dovoljenja bo mogoče dvigniti načeloma, ne prej ko teden dni po izročitvi prošnje. Ista pravila veljajo za dovoljenja potovanja v Kraljevino.

Ljubljana

Koledar

Danes, sredo, 30. septembra: Hieronim. Četrtek, 1. oktobra: Remigij, šk.

Obvestila

Nožna služba imajo lekarne: mr. Sušnik, Marjtin trg 5; mr. Kuralt, Gosposvetska cesta 10 in mr. Bohinec ded., Cesta 29. oktobra 31.

Prehranjevalni zavod Visokega komisariata za Ljubljansko pokrajino sporoča: mesečni obrok naslednjih racioniranih živil se z mesecem oktobrom spremeni in prejmejo potrošniki na živilske nakaznice: riža 500 g, testenin 1500 g, olja 2 dcl, ostalih hranilnih mas 200 g.

Sporod komornega koncerta, ki ga bo izvajal Ljubljanski kvartet in ponedeljek 5. oktobra ob pol 7 zvečer v veliki filharmonični dvorani je naslednji: 1. Dvorak. Godalni kvartet, opus 35 v d-molu; 2. Lhotka: Koncert za godalni kvartet; 3. Beethoven. Godalni kvartet opus 59, št. 1 v F-duru. Ljubljanski kvartet je naše stalno komorno združenje, ki nastopa z velikimi uspehi na umetniških koncertih. Njegovi člani so: Leon Pfeifer, Albert Dermelj, Vinko Sušteršič in Cenek Sedlbauer. Predprodaja vstopnic v knjigarni Glasbene Matice.

Krompir poleg že objavljenih trgovin prodajajo na živilske nakaznice tudi še naslednji trgovci: Mežan Janko v Medvedovi ul. 36; Illovar Marija na Bleiweisovi c. 92 (prejšnja Tyrševa); Zaplatil Anžela na Galjevič št. 9a; Kamenšek Franc v Einspielerjevi ul. 20; Kmetijska družba na Novem trgu; Nabavljalna druga mestnih uslužbencev v Prečni ulici 2; Pezdur Ivan v Gradišču 3; Medved Ivanka na Zaloški cesti 45. Verlić Josip na Bleiweisovi (prej Tyrševi) št. 31; Volk Avgust na Resljevi 23 in Jelačin Ivan na Napoleonovem trgu št. 1. Če bo še kdo prodajal krompir, bo o pravem času objavljeno.

Svoji prijavljenih internirancev in vojni ujetnikov, ki so se javili mestnemu socialnemu uradu zaradi dodelitve podpore ter še do danes niso sporočili naslovov, kje se nahajajo, naj naslov interniranca ali vojnega ujetnika, kakor tudi vse spremembe takoj sporoče v II. nadstropju kresije, soba št. 43, na stopnišču z vhodom v Lingarjevi ulici. Čim se prijavljeni interniranci ali vojni ujetniki vrne domov, ga je treba prav tako takoj objaviti v tej pisarni. Zamudniki, ki še do danes niso naznanili svojcev, ki žele podporo, naj jih pa prijavijo socialnemu uradu v sobi št. 8 na Ambroževem trgu št. 7.

Seznami davčnih osnov trgovin z lesom, s suho robo in kurivom športnimi, tehničnimi in elektrotehničnimi predmeti bodo do vstetega 12. oktobra t. l. med uradnimi urami razgrnjeni v sobi št. 19 mestnega odpravnika v III. nadstropju na magistratu v hizi za vodnjakom.

Vsem trgovcem in pekom mestni preskrbovalni urad sporoča, da bo odrezke septembrskih živilskih nakaznic sprejemal v četrtek, 1. oktobra od trgovcev z začetnicami A do J, v petek, 2. oktobra z začetnicami K in L, v soboto, 3. oktobra z začetnicami M do O, v ponedeljek, 5. oktobra z začetnicami P do S, v torek, 6. oktobra z začetnicami Š do Ž in v sredo, 7. oktobra od vseh pekov Pripominjamo, da ta vrstni red velja tudi za vse trgovce, ki so člani Skupne nabavne in prodajne zadruge. Opozarjamo, naj trgovci in peki obenem z odrezki, ki morajo biti s pečatom zadostno uničeni, predložijo tudi po dva izvoda seznama, koliko in kakšne odrezke je kdo oddal. Nepravilno predložene odrezke bo urad zavrnil. Prav tako opozarjamo, naj trgovci predložijo samo odrezke za enotno moko, ker koruzne moke ni na zalogi. Kdaj bo urad delil nakazila na odrezke za mesec oktober, bo objavljeno o pravem času v dnevnikih.

Začnimo ta petek novo pobožnost deveterih prvih petkov!

Jutri, v četrtek zvečer to po vseh cerkvah sveta ura z nagovorom kot priprava na obhajanje prvega petka v oktobru. — Čas kliče po zadoščevanju, zato črpajmo v Sreč Jezusove vodil za naše življenje!

Ljubljansko gledališče

Drama

Sobota, 3. okt. ob 17.30: »Večno mlada Salomac. Premiera. Red. Premierski. Otvoritev nove dramske sezone.

Opera:

Četrtek, 1. oktobra ob 17: »Boheme«. Izven. Znižane cene od 18 lir navzdol.

ROKODELSKI ODER. Zigonova drama »Kadar se utrga oblak«, je bila z uspehom uprizorjena v dramskem gledališču; tudi na mnogih podeželskih odrih je bila velik uspeh. Rokodelski oder jo bo uprizoril kot prvo predstavo v sezoni, v nedeljo 4. oktobra ob 5. Vstopnice se dbe v Rokodelskem domu v društveni pisarni, Petrankova 12, I. nadstropje.

V. HEISER

109

Zdravnik gre s križem svet

Tudi v Weltevredenu — danes se imenuje »središče Batavije« — je vročina prav huda in komarji, čeprav ne prenašajo malarije, so bili ondi tako nadležni, da niso mogli delati v svoji hotelski sobi. Po vsem otoku so vršale žuželke, od metuljev pa do termitov, in ob sončnem zahodu je bil zrak poln brenčanja. Te nadleže se nisi mogel znebiti nikjer.

Vrhovni guverner je menil, da je Weltevreden preveč vroče mesto. Zato se je odpravil proti notranosti ter se naselil v Buitenzorgu, mestu ki leži med gorami in ga iz Batavije ni mogoče uzreti, čeprav je od obale oddaljeno le za uro hoda. Njegova hiša je obdana z enim najlepših botaničnih vrtov na svetu. Pod vzpetinami ognjenika Salaka, ki je stoletja oplojal svoja pobočja, so rastle primerki vseh dreves, grmičev, rastlin in vrtic, kar jih tropski kraji premorejo. Na njegovih obširnih poljih so Holandci delali poskuse s čajem, gumijem, kino, sladkornim trsom, rižem, muškatnim orehom, poprom, ter nageljni, da bi povečali svojo trgovino. Čeprav so

imeli odnotni rastlinjakarji pred seboj v glavnem kupčijske cilje, pa vendar niso nikdar hoteli žrtvovati lepote samo za dobiček. Pet tisoč orhidej od poznanih šest tisoč vrst odpira tu svoje čudovite čake, na treh fuk-sijah neprimerljive lepote najdeš temnordeče in vijoličaste cvetove. Gozd stoletnih dreves oblika reka in na njegovih neštetihi bajerjih se pozibavajo najlepši lotosi, kar sem jih kdaj v življenju videl.

Nekaj milj od botaničnih vrtov se razteza skrivnostni nasad, ki je obdan z visokim zidom. Vanj ne more vstopiti noben obiskovalec. Tu raste javanska »cinconat«. Tajno in ljubosumno čuvajo skrivnost, kako drevo gojijo in pridobivajo alkaloid, takoj da imajo Holandci v izdelavi kinina prvo mesto.

A to ni edini prispevek, ki so ga Holandci nudili zdravilstvu. Uvedli so namreč tudi kenopodiji za zdravljenje proti črevesnim zajedalcem. V njihovih znanstvenih delavnicah so izdelali cepivo proti črnim kozam — za kar so se leta in leta zaman trudili — ki

je ostalo učinkovito dolgo dobo, čeprav je bilo izpostavljeno tropski temperaturi. Prvi so bili, ki so napravili obsežne poskuse s cepivom proti koleri; po raznih hišah so vse batavijske prebivalce cepili. V teh hišah se ni nikdar pojavil noben primer kolere. Na Sumatri, kjer je vsako leto umrlo na stotine delavcev v kavčukovih nasadih, so s cepivom omejili število žrtev na eno ali dve na leto.

Kadar so nastopile najhujše težave, se je zdelo, da so bili Holandci obdarjeni z redko odliko, da so se jih lotili hkrati s pravim znanstvenim in praktičnim postopkom. Vse napore so usmerili vedno v to, da bi našli prava specifična zdravila za zdravljenje tropskih bolezni; obenem pa so izdelali prave gospodarske in zelo umne načrte za obdelovanje zdravstvenih vprašanj. Tako so med drugim tudi uvedli po tri do štiri metre globoka stranišča, ki so se v pobujanju nalezljivih bolezni po vzhodu sijajno izkazala.

Holandci so si izmislili tudi zelo bister postopek za boj zoper malarijo ob vsej obaki, kjer je bilo dosti umetnih stojčih voda. Tam so desetletja gojili ogromne količine rib, da bi tako prišli do živalskih protinov, ki jih je bilo ondotno močno naraščajoče prebivalstvo hudo potrebno. Gojili niso nič manj ko 380 različnih ribjih vrst,

med njimi zlatega krapa, ki je ondi dosegel znatno velikost in tako lepo barval trgovske ribiške mižice na trgu.

Toda ravno v teh ribnikih je našel skrita kosišča komar vrste anopheles ludlowii, ki se je smukal med površinskimi algami, kjer mu riba komarjevka ni mogla do živega. Da bi težavo korenito rešili, so okrog bajerja izkopali široke järke. Zdaj pa zdaj so vodo spustili v järke, kjer so mogle ribe začasno prebivati. Tako so alge prišle na površje in kolikor linkič še niso pogoltnile ribe komarjevke, preden se je bajer docela izsušil, so pa potem še zažgali.

Le malo jih je, ki se prav zavedajo, kako številna so ljudstva na skrajnem Vzhodu pod holandsko vladjo. Ta majhni narod, ki ima komaj kaj več prebivalcev kakor mesto New York samo, izvršuje oblast nad več ko 65 milijoni ljudi na Javi, Borneu in na Novi Gvineji, od katerih so vsi razen zadnjih Malezijci. Od teh vzhodnjakov podanikov pa imajo tako majhne dohodke, da bi z njimi komaj mogli kriti stroške dobre in moderne zdravstvene organizacije.

Skoraj po vseh kolonijah manjka zdravstvenim odsekom denarja. Dobivajo le drobtine in posojila. A ker koli je mogla Rockefellerjeva ustanova nastopiti s svojim dokazovanjem

in javnim poučevanjem, so se ljudstva kmalu začela zanimati za zdravstvena vprašanja, tako da so se dohodki zdravstvenih odsekov prav kmalu povečali. Ena najlepših u-lug, kar smo jih mogli storiti Javi, je bila ta, da smo krajevnim članom zdravstvenega oddelka spet dali tisti ugled, ki jim je po pravici šel, a ki so ga ne vem zakaj izgubili, tako da so jih cenili za najnižje in najmanj vredne oblaštne uslužbence. Če bi bili mogli takoj doseči, da bi sodelovali z nami ter se ravnali po smernicah našega zaščitnega zdravilstva, bi bili prepričani, da se ne morejo lotiti korenitih zdravstvenih nalog brez pomoči od zunaj. Jaz sem najbolj zaupal svojem staremu preizkušnemu načinu, da je treba tudi na Javi začeti najprej z borbo proti črevesnim zajedalcem. Zato sem po svoji navadi skušal najprej navduševati za borbo krajevne poglavarje. Odpravil sem se torej na obisk k vrhovnemu guvernerju Aleksandru W. Indenburgu. Stvar ni bila preveč lahka, ker holandski uradniki nimajo navade sprejemati postranskih obiskovalcev. Zunaj je vladala vročina 35 stopinj, zrak je bil prenaščen z vlago in docela miren, jaz pa sem oblekel svoj frak, volnene hlače, pokšobano srajco in si nadel na glavo cilindar ter odšel k vrhovnemu oblastniku

Bučča simfonija z bojišča ob Donu

na predvečer naskoka na neko rusko mesto po treh tednih zagrizenih bojov

Jutri ob pol šestih zjutraj bo počilo. Pod vtisom tega sporočila je danes vse življenje in nehanje v divizijskem glavnem stanu. In vendar je čisto mirno v mali ruski vasi, ki leži nekje blizu Dona. Večer je. Nad bližnjimi gozdovi potujejo temni oblaki. Že padajo senca preko gričevnate pokrajine, čeprav je šele šest popoldne. Kredne golice se blešče v medli svetlobi, v katero septembrski večer zagrinja ruske gozdove. Nad griči se daleč na obzorju dvigajo lahni, mali, bledosivi oblaki dima. Iz daljave pa med regljanjem strojníc grme topovi in motijo večerno tišino. To je simfonija z bojišča...

V poveljniškem vozu prvega divizijskega častnika, v vozu, ki je pokrit z žitnimi snopi, dobimo navodila za jutrišnji napad. Mesto, za katero se odigrava srditi boj, bo treba končno javno očistiti. Vanj bi se namreč lahko vtihotali ruski pešci.

Najprej se je preplazila čez reko stotinja, seveda ponoči, in si izkopal svoje okope v močvirni rečni breg. Ker je vojakov le malo, ne bi bilo pametno tvegati napada.

Naslednji dan je oddelek boljševikov že v razstreljenih razvalinah hiš ob robu mesta. Sovražnik hiti graditi zaklonišča pod podrtimi hišami. Vso okolico preprede od hiše do hiše s strelskimi jarki. Dva, tri dni je trajalo delo, to nevidno krtovo delo. Naše napadalne čete, ki so hotele očistiti breg, je sovražnik nekajkrat začel obstreljevati s strojnimi izstrelki podrtih hiš. V boju na nož se je posrečilo del hiš očistiti.

Naslednje jutro so bili v njih spet rdeči. Boljševiki so prileteli s svojimi letali, in bombe začno padati v našo bližino, obenem pa obstreljujejo naše postojanke s topovi. Njihovi pešci so se priplazili do kolodvora. Ruska mesta so kakor nalašč ustvarjena za takšno vojskovanje.

Hiše stojijo ob cestah, med njimi se vrste vrtovi, obdani z visoko koruzo in sončnicami. Tudi se sovražnik premika lahko skoraj nevidno.

Tri tedne so se tako neprestano borili za severovzhodni konec mesta. Jutri bo treba temu napraviti konec. Dobili smo na pomoč nove topove. Z madžarskimi sosednimi baterijami smo se domenili, da bodo te baterije četrt ure pred našim napadom močno streljale na drugi del bojne črte na zahodu. Rusi bodo spoznali šele tedaj, ko bomo že napadli, kaj nameravamo.

Povedajo nas v kazino vodstvenega oddelka, kjer nam postržejo s preprosto večerjo. Nasprotje med revščino ruskih vasi, kjer smo sedaj nastanjeni, in med preprosto, a udobno urejenim avtobusom nas preseniti. Kovinasti sedeži, prevlečeni z usnjatimi blazinami, čiste mize, pokrite z linolejskimi prti...

Kakor da smo kje v kakšnem jedilnem železniškem vozu: električna razsvetljava, lično okrašena okna, pogrnjene mize. Zdi se nam neverjetno.

Mlad častnik pripoveduje o dosedanjih uspehih in preide potem v pogovoru na jutrišnji napad. Vse je bilo do najmanjše malenkosti pripravljeno. Samo, da nam ne bi sv. Peter prekrizal računov. Težkega orožja sicer ni treba premikati, toda pehota ne more na vaskih stezah tako naglo prodirati. Pri naskoku je sovražnik dalj časa za tarčo... Izgube so potem večje... Toda tiho. Tudi število izpadov je treba predvideti.

Tiho je postalo v našem vozu. Ko zaslišimo prve kaplje dežja, ki prično padati na strešno pločvino, se zopet jasno zavemo neizprosne in trde vojne. Vedno močnejše dežuje. Izgubili smo veselje do kramljanja. Pešci so že v pripravljenosti. Ruska tla se dobro napojijo, postanejo kakor redka kaša, ki se prijemlje škornjev, mokre obleke. V popolni temi tipljemo proti bunkerju, ki so nam ga odkazali za prenočišče. V ilovnata tla predsobe se vdolana vpadna vrata. Stopamo navzdol v vlažno temo. Slama šumi pod nogami. Vlečemo se in poizkusimo zaspati. Ko smo ravno nemirno zadržali, nas zbudi straža. Po lestvi stopamo navzgor in že smo na prostem. Popolnoma tema je še. Dež je že skoraj ponehal. Močan veter veje preko vrtnih drevov, kjer stoje naši vozovi. Po štirih urah dospelimo do razgledne točke, kakor smo nameravali. Pot smo prepotovali deloma z rinjenjem vozov, deloma peš. Pri tem smo se do členkov pogrezali v blato. Pa je prišlo sončno, vetrovno, jensko jutro: prvi september, tretja obletnica izbruha vojne. Oglušujoče ropotanje težkega topništva je prenehalo. Iz topovske opazovalne straže vidimo v mesto... Kljub oviram vremena je boj že odločen. Ceste že čistijo, zadnja odprta gnezda so uničena. Mestece ob Donu je zopet naše. — (Po Nikolaju pl. Zolnayu.

Mleko v kockah

Mleko v prahu je v sedanjih vojnih časih precej razširjena jed, vsaj tam, kjer ni na razpolago dovolj naravnega mleka. A Nemci so bili v tem oziru še iznajdljivejši, ko so začeli pripravljati mleko tudi v kockah. Na enak način, kakor maslačne ali rastlinske kocke za juho, se uporabljajo tudi mlečne kocke. Pravijo, da zadostuje, če samo eno takšno kocko zdrobimo v majhni količini vode in že imamo pred seboj skodelico svežega in okusnega mleka. Mlečne kocke so že začeli uporabljati v nemški vojski. Tovarno za izdelovanje mlečnih kock imajo v nemškem pristaniškem mestu Kielu.

HENRIK SIENKIEWICZ

ROMAN V SLIKAH

17.
»Pozdravljen, poveljnik,« je začel stotnik. »Pri našam ti od cesarja pozdrav in zapoved, da pošli Ligijo, talko, v cesarjevo palačo, kamor prav za prav spada.«

Aulus je vedel, kaj ta zapoved pomeni. Brez besedi je šel v sobo, kjer so ga čakali Pomponija, Ligija in mali Aulus. »Ligija,« je dejal, »rasla si v najini hiši, a veš, da nisi najin otrok. Talka si za svoj rod in cesar te hoče imeti k sebi.«

Ligija se je v strahu stisnila k Pomponiji, Aulus pa jo je pobožal rekoč:

»Šel bom k cesarju in ga prosil, naj zapoved prekliče. Ne vem, če bom kaj dosegel. Zbogom, ti naše veselje in luč najinih dni.« In je odšel, da ga ne bi zmagala ganjenost.

18.
Pomponija je Ligijo odpeljala v spalnico in jo začela tolažiti: »Zdaj greš v hišo zla in greha. Toda sramote in greha se je treba braniti tudi z lastnim življenjem. Je še moč nad svetom, silnejša od Nerona in ta ti bo vse povrnila.«

Stisnila je dekle k sebi, tedaj pa je stopil v sobo velikan Ursus, suženj, ki je bil prišel z Ligijo iz domovine v Rim.

Pokleknil je pred Pomponijo in prosil, naj ga puste z Ligijo, da jo bo varoval in branil. Dovolili so mu in Ligiji dali za spremstvo še štiri sužnje, same privrženke nove Kristusove vere.

Potem so jo med jokom in žalostjo odvedli.

Osem let je hodilo pismo iz Amerike

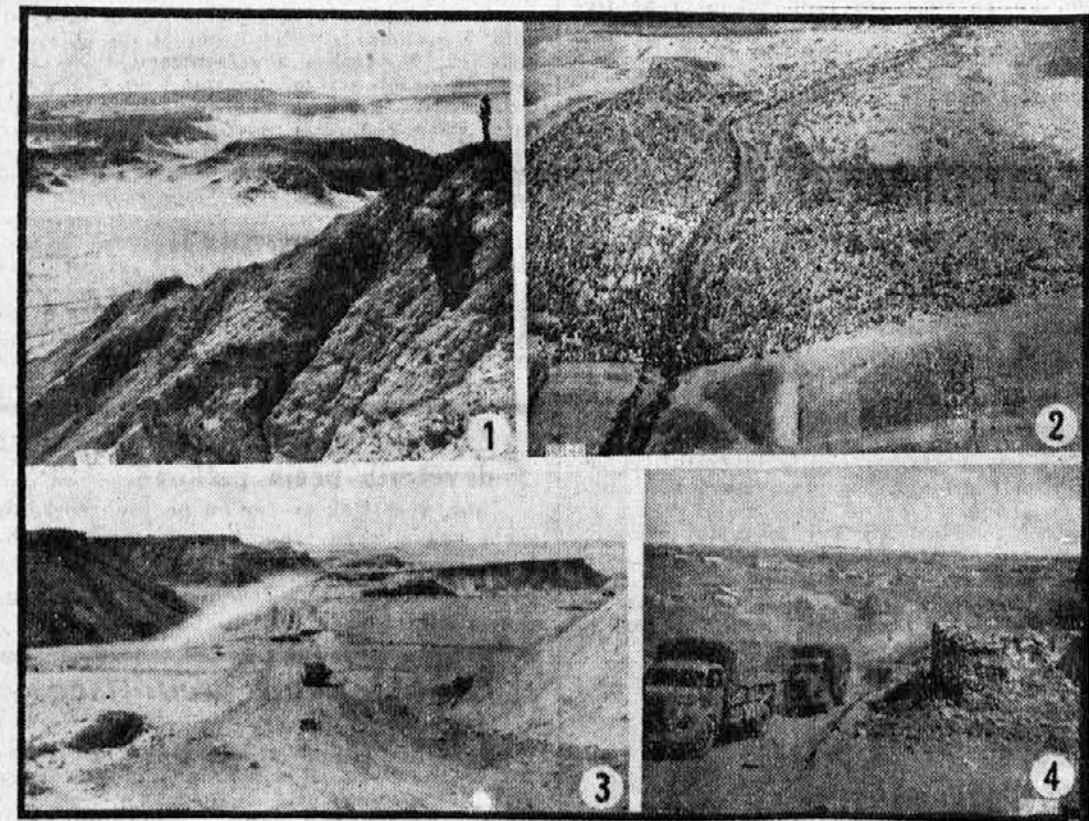
Te dni je prispelo na pošto v Borgo Verezzi v Italiji pismo, naslovljeno na nekoga Ippolito Enrica, ki je bilo oddano v argentinski prestolnici, Buenos Airesu, že 6. junija 1934. V njem mu nek sorodnik piše, da je njegov brat, ki je tedaj tudi živel v Buenos Airesu, zbolel. Iz poznjših pisem je razvidno, da je tisti njegov brat čez dve leti, torej leta 1936, umrl.

Potem takem je pismo, ki ga je te dni prejel Ippolito Enrica, potovalo iz Amerike celih osem let, ali točneje, osem let, tri mesece in dva dni. Zelo čudno pa je pri vsem tem, da pismo ni niti šlo skozi kakšno angleško cenzuro, kajti v tem primeru ni izključeno, da bi se zapoznalo še za nekaj let.

6 ton mesa zmrzne v 22 urah

Ob koncu prejšnjega stoletja so potrebovali celih pet dni časa, da so meso na umeten način tako ohladili, da je zmrznilo. V začetku sedanjega stoletja se je ta postopek skrajšal najprej na tri dni, kmalu pa celo na 36 ur, torej na poldrug dan. Leta 1930. je hiter napredek tehnike prekosil tudi ta rekord kar za šest ur. A tudi s tem še ni bil storjen na tem polju tehnični zadnji korak. Kakor namreč poročajo zdaj iz nekega nemškega vira, je podjetje Schulzer zgradilo v mestu Luzernu najodobnejšo tovrstno napravo, s pomočjo katere je mogoče šest ton mesa v komaj 22 urah tako ohladiti, da zmrzne. Od 5 dni na 22 ur (v tako kratkem času je pač velik korak.

Poravnajte naročnino!

1. in 3. Pogled na pušavsko vdolbino El Quattaro. 2. Trupe sovjetskih ujetnikov v nekem koncentracijskem taborišču v Rusiji. 4. Pozorišče bojov ob Donu, kjer nastopajo italijanski motorizirani oddelki.

SELMA LAGERLOEF

109

NA RAZPOTJIH SRCA

ROMAN

Potem je prišla vrsta na vse ostale konje, kar jih je bilo na Velikem Sjoetorpu. Kaj, mar je bilo mogoče? Kaj imajo tam prav zares jahalne konje, prave izvežbane jahalne konje? Pa tudi sedla? Imajo tam res pravo angleško jahalno sedlo?

Konjem v prošnji je Karlina privoščila le misel sočutja. Sedaj so bili brez dvoma prepuščeni pogubi, ker nje ne bo več tam, da bi jih poskrbela za razgibanost.

Tukaj pa Schagerstroem ni mogel potlačiti želje da bi posegel vmes:

»Nedavno sem slišal v poštni kočiji pripovedovati neko damo, kako je neka določena gospodična grdo ravnala z nedolžnimi stvori svojih dobrotnikov.«

»Kaj praviš?« je vzkliknila Karlina. Toda nato je razumela, kam je meril in izbruhnila v širok smeh.

Dober smeh je zares nekaj posebnega. Nenadoma sta se začutila oba novoporočena kot dobra prijatelja. Svečanostna trdost in okornost sta izginili.

Karlina je spraševala venomer dalje. Kakšna industrijska podjetja in podobne naprave so na Velikem Sjoetorpu? Koliko ognjišč gori v kovačiji in kakšna imena nosijo kovači, njihove žene in otroci? Rekla je, da je slišala, da se nahaja na Velikem Sjoetorpu tudi velika žaga, Ali drži? A tako, celo mlin in tam? Koliko mlinov ima tudi mlin? Kako se mlin imenuje?

Bil je pravi izpit. Schagerstroemu se je čisto zmešalo v glavi od vseh teh vprašanj. Ta trenutek ni mogel dati prav nobenih pravih podatkov.

Ni vedel, koliko ovac ima, prav tako si ni bil na čistem glede

tega, koliko krav mlekarije stoji v hlevu in koliko mleka mu dajejo dnevno.

»To je nadzornikova stvar,« je odgovoril smeje.

»Resnično kaže, da teh stvari sploh dobro ne poznaš,« je rekla Karlina. »Prepričana sem, da vlada tam strašen nered. Veliko truda in dela bo treba, da bo vse tako, kakor bi moralo biti.«

Pri teh nadah in izgleh se je zdela, kakor da ni nezadovoljna in Schagerstroem ji je priznal, da si je že davno želel pravega hišnega tirana, prav tako strogo hišno gospodinjjo, kakor je gospa proštnova Forsius.

Potem ko je bil izgovoril besedo nadzornik, je Karlina prišla na novo misel in vprašala, koliko gospodov bo sedelo vselej za gospodarjevo mizo. Kako je urejeno gospodinjstvo, koliko služkinj in koliko strežnic? Ali ima morda tudi kakšno gospodinjjo in ali je kaj pripravna?

Tudi na vrt ni pozabila. Ko je izvedela, da je tam tako uta kakor tudi rastlinjak za gojitev vinske trte, je bila malce presežena, prav tako kakor pri odkritju glede jahalnih konj.

Razumljivo je, da Schagerstroemu ves čas vožnje ni moglo biti dolgčas. Je kočija zavila na gozdno pot, ki je vodila k njegovemu posestvu, si je moral reči, da sta se mu dve milj, ki sta ločili naselja ob cerkvi od Velikega Sjoetorpa, danes zdeli čudovito kratki.

Sicer pa je dobro pazil, da ne bi začel v kakršno koli domišljavost.

»Prav dobro jo razumem,« si je rekel. »Poskuša, da bi se znašla v tistem, kar je sedaj neizogibno. Klepeta, da ji ne bi bilo treba misliti.«

Toda prav lahko si je misliti, kako razburljiv, dela poln dan je bil na Velikem Sjoetorpu.

Prav za prav niso dobro vedeli, kaj je z industrijem. Sporočilo iz prošnje je prispelo že v soboto ob treh popoldne, toda od sebe ni hotel dati prav nobenega znaka, za kaj prav za prav gre. Šele čisto pozno proti večeru mu je padlo v glavo, da mora poskrbeti za poročne prstane. In takoj je bilo enemu izmed njegovih

nadzornikov dano naročilo, naj odjaha v bližnje mesto s strogim ukazom, da v primeru potrebe zbudi tudi zlatarja iz spanja in da kupi gladek zlat prstan in da vanj urezati tudi začelnice.

Hvala bogu, nadzornik ni držal jezika za zobmi, temveč je povedal toliko ljudem, kolikor je pač mogel, da bo naslednjega dne prispela na Veliki Sjoetorpu nova gospa in da je treba smatrati to za pravo in resnično srečo. Kako neki bi se moglo gospodinjji posrečiti, da bi prezračila sobe, pobrala prevleko s pohištva in pobrisala prah? Kako bi se moglo vrtnarju posrečiti, da bi očistil vse vrtno stezice in očedil vse cvetlice? Kako neki bi mogli drugače pravočasno urediti livreje, škornje, konjske komate in osnažiti tudi veliko kočijo? Industrijec je kot zmeden hodil okrog in ni bil v stanu, da bi sploh kaj pripravil. Sluga Johanson je moral na lastno pest določiti, kaj po njegovem mnenju pristaja k pravemu ženitnemu oblačilu.

Na srečo pa so bili tedaj na Velikem Sjoetorpu ljudje, ki so vedeli, kaj se pravi sprejemati novo gospodarico. Tako nadvrtar kakor tudi gospodinja sta bila že tedaj tukaj, ko je na Velikem Sjoetorpu vladala že žena deželnega svetnika Oldencrona in sta torej vedela, kaj zahteva čast hiše.

Le navidezno, tako bi lahko rekli, je sicer oskrbnica zahtevala navodila od gospoda glede sprejema, preden se je v nedeljo odpeljal. Prav tako previden pa je bil tudi nadvrtar. Schagerstroem gotovo ni mislil na noben svečan sprejem. Preden se je v nedeljo odpravil na pot, pa je dejal, da nima nič proti temu, če bi hotela gospa Saellberg pripraviti malo pojedino, vrtnar pa svečano okrasiti preddurje.

Ko sta tako dobila proste roke, sta ta dva prebrisanca počakala le še na industrijeve odhod in se potem vneto vrgla na priprave za skoro kraljevski sprejem.

»Pomislite, gospa Saellberg,« je dejal vrtnar, »da je vendar plemenitnica in torej ve, kako se navadno živi na tako velikem posestvu, kakor je tole tukaj.«

»Ah, saj prihaja le iz prošnje,« je odvrnila gospodinja, »in tako zagotovo ne bo dosti razumela. Toda zavoljo tega pa vendar drugi lahko pokažejo, da imajo nekaj soli v glavi.«